Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MACIEJE SZPUNARA
přednesené dne 19. září 2024[1]

Věc C-253/23

ASG 2 Ausgleichsgesellschaft für die Sägeindustrie Nordrhein-Westfalen GmbH
proti
Land Nordrhein-Westfalen,
za účasti:
Otto Fuchs Beteiligungen KG,
Bundeskartellamt

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, kterou podal Landgericht Dortmund (Zemský soud v Dortmundu, Německo)]

„Řízení o předběžné otázce – Hospodářská soutěž – Žaloby o náhradu škody způsobené porušením pravidel hospodářské soutěže – Směrnice 2014/104/EU – Kolektivní vymáhání pohledávek na náhradu škody – Platnost postoupení pohledávek poskytovateli právních služeb – Nepoužitelnost vnitrostátního práva, které brání platnosti takového postoupení“

I. Úvod

1. Vznik subjektů účastnících se soudního řízení, jejichž cílem je sdružovat majetek na základě nároků na náhradu škody plynoucích z porušení unijního práva hospodářské soutěže, není zcela novým jevem[2]. Projednávaná věc však poskytuje Soudnímu dvoru jedinečnou příležitost rozhodnout o slučitelnosti zákazu vymáhání pohledávek týkajících se škody způsobené kartelovou dohodou těmito subjekty účastnícími se soudního řízení prostřednictvím mechanismu postoupení pohledávek s unijním právem. Konkrétně se jedná o slučitelnost takového zákazu s článkem 101 SFEU, směrnicí 2014/104/EU[3] a čl. 47 prvním pododstavcem Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“).

[1] – Původní jazyk: francouzština.

[2] – K tomuto jevu viz stanovisko generálního advokáta N. Jääskinena ve věci CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, bod 29).

[3] – Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/104/EU ze dne 26. listopadu 2014 o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie o hospodářské soutěži (Úř. věst. 2014, L 349, s. 1).

II. Právní rámec

A. Unijní právo

2. Článek 1 odst. 1 směrnice 2014/104 stanoví:

„Tato směrnice stanoví určitá pravidla nezbytná k zajištění toho, aby všechny osoby, kterým byla způsobena škoda porušením právních předpisů o hospodářské soutěži ze strany podniku nebo sdružení podniků, mohly účinně uplatnit právo požadovat na takovém podniku nebo sdružení náhradu této škody v plné výši. Směrnice stanoví pravidla podporující nerušenou hospodářskou soutěž na vnitřním trhu a odstraňování překážek jeho řádného fungování zajištěním rovnocenné ochrany všech takto poškozených osob v celé Unii.“

3. Článek 2 této směrnice stanoví:

„Pro účely této směrnice se rozumí:

[…]

4) ‚žalobou o náhradu škody‘ žaloba podle vnitrostátního práva, jejímž prostřednictvím vznáší u vnitrostátního soudu nárok na náhradu škody údajně poškozená strana, nebo osoba, která jedná jménem jedné nebo více údajně poškozených stran, pokud právní předpisy Unie nebo členských států takovou možnost poskytují, nebo fyzická či právnická osoba, která je právním nástupcem takové údajně poškozené strany, včetně osoby, která tento nárok získala;

[…]“

4. Článek 3 směrnice, nadepsaný „Právo na odškodnění v plné výši“, v odstavci 1 stanoví:

„Členské státy zajistí, aby všem fyzickým nebo právnickým osobám, kterým vznikla škoda způsobená porušením právních předpisů o hospodářské soutěži, bylo umožněno požadovat a obdržet náhradu této škody v plné výši.“

5. Článek 4 směrnice, nadepsaný „Zásady efektivity a rovnocennosti“, stanoví:

„V souladu se zásadou efektivity členské státy zajistí, aby všechna vnitrostátní pravidla a postupy týkající se uplatňování nároků na náhradu škody byly upraveny a uplatňovány tak, aby v praxi neznemožňovaly či nadměrně neztěžovaly uplatnění práva vyplývajícího z unijního práva na plnou náhradu škody způsobené porušením právních předpisů o hospodářské soutěži. V souladu se zásadou rovnocennosti nesmí být vnitrostátní pravidla a postupy týkající se žalob o náhradu škody způsobené porušením článku 101 nebo 102 [SFEU] pro údajně poškozené strany méně příznivé než pravidla a postupy, kterými se řídí obdobná řízení o náhradu škody při porušení vnitrostátních právních předpisů.“

6. Článek 9 odst. 1 směrnice 2014/104 stanoví:

„Členské státy zajistí, aby porušení právních předpisů o hospodářské soutěži konstatované konečným rozhodnutím vnitrostátního orgánu pro hospodářskou soutěž nebo odvolacího soudu bylo považováno za nevyvratitelné pro účely žaloby o náhradu škody podané u jejich

vnitrostátních soudů podle článku 101 nebo 102 [SFEU] nebo podle vnitrostátních právních předpisů o hospodářské soutěži.“

B. Německé právo

7. Podle § 1 odst. 1 Gesetz über außergerichtliche Rechtsdienstleistungen (zákon o poskytování mimosoudních právních služeb) ze dne 12. prosince 2007[4], ve znění zákona ze dne 10. března 2023[5] (dále jen „RDG“):

„Tento zákon upravuje oprávnění k poskytování mimosoudních právních služeb na území Spolkové republiky Německo. Jeho účelem je chránit účastníky právních sporů, právní styk a právní řád před nekvalifikovanými právními službami. […]“

8. Ustanovení § 2 RDG, které je nadepsáno „Pojem právní služby“, stanoví:

„1) Právní službou je jakákoli činnost v konkrétních záležitostech jiných osob, která vyžaduje právní posouzení konkrétního případu.

2) Bez ohledu na podmínky stanovené v odstavci 1 zahrnuje právní služba vymáhání cizích pohledávek nebo pohledávek postoupených za účelem vymáhání na cizí účet, je-li vymáhání pohledávek provozováno jako samostatná činnost, včetně poskytování právního poradenství a posouzení v souvislosti s vymáháním pohledávek (služba vymáhání pohledávek). Postoupené pohledávky se nepovažují, ve vztahu k prvnímu věřiteli, za cizí pohledávky.

[…]“

9. Ustanovení § 3 RDG, které je nadepsáno „Oprávnění k poskytování mimosoudních právních služeb“, stanoví:

„Samostatné poskytování mimosoudních právních služeb je přípustné pouze v rozsahu, v němž je povoleno tímto zákonem nebo na základě jiných zákonů.“

10. Ustanovení § 10 RDG zejména stanoví:

„1) Fyzické a právnické osoby, jakož i společnosti bez právní subjektivity, které jsou registrované u příslušného orgánu (registrované osoby), mohou poskytovat právní služby na základě zvláštních odborných znalostí v těchto oblastech:

1. inkasní služby […]“

11. Ustanovení § 11 RDG, které je nadepsáno „Zvláštní odborné znalosti, profesní označení“, v odstavci 1 stanoví:

„Inkasní služby vyžadují zvláštní znalosti v oblastech práva, které mají význam pro požadovanou inkasní činnost, zejména v oblasti občanského práva, obchodního práva, práva cenných papírů a práva obchodních společností, občanského práva procesního, včetně exekučního práva a insolvenčního, jakož i práva týkajícího se nákladů a výdajů.“

[4] – BGBl. 2007 I, s. 2840.

[5] – BGBl. 2023 I, s. 1.

12. Ustanovení § 12 RDG stanoví podmínky pro zápis do rejstříku a regulační povolení. Uvádí teoretické a praktické odborné znalosti v oblasti uvedené v § 10 odst. 1 tohoto zákona.

13. V souladu s § 2 a § 4 Rechtsdienstleistungsverordnung (vyhláška o poskytování právních služeb)[6] lze teoretické znalosti požadované podle § 12 RDG prokázat mimo jiné osvědčením o úspěšném absolvování vzdělávacího kurzu v délce nejméně 120 hodin, který umožňuje získání všech znalostí potřebných pro zápis do rejstříku podle § 10 RDG.

III. Skutkový základ sporu v původním řízení, řízení před Soudním dvorem a předběžné otázky

14. Dne 31. března 2020 podala společnost ASG 2 Ausgleichsgesellschaft für die Sägeindustrie Nordrhein-Westfalen GmbH (dále jen „ASG 2“) u Landgericht Dortmund (Zemský soud v Dortmundu, Německo) žalobu na základě práva, které na ni postoupilo 32 pilařských závodů z Německa, Belgie a Lucemburska. Společnost ASG 2 se domáhá náhrady škody způsobené kartelovou dohodou. V tomto řízení je spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko (Německo) vytýkáno, že v rozporu s článkem 101 SFEU přinejmenším v období od 28. června 2005 do 30. června 2019 sjednotila ceny kulatiny z jehličnatého dřeva (dále jen „kulatina“) pro sebe a pro ostatní vlastníky lesů usazené v této spolkové zemi.

15. Předkládající soud uvádí, že Bundeskartellamt (Spolkový antimonopolní úřad, Německo) vyšetřoval tuto praxi před podáním žaloby v původním řízení. V roce 2009 přijal tento úřad na základě § 32b Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (zákon proti narušování hospodářské soutěže, dále jen „GWB“) rozhodnutí o závazcích založeném na německém právu a článku 101 SFEU týkající se spolkové země Severní Porýní-Vestfálsko a dalších spolkových zemí, které se obdobně zabývají uváděním kulatiny na trh (dále jen „rozhodnutí o závazcích z roku 2009“).

16. V roce 2012 zahájil Spolkový antimonopolní úřad nové šetření podmínek na relevantním trhu, které bylo zaměřeno na spolkovou zemi Bádensko-Württembersko (Německo). Na základě výsledků šetření tento úřad zrušil rozhodnutí o závazcích z roku 2009 a vydal příkaz ke zdržení se protiprávního jednání podle § 32 GWB, který však byl následně zrušen Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr). Ve vztahu ke spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko neexistuje jiné rozhodnutí než rozhodnutí o závazcích z roku 2009.

17. Dotčené pilařské závody nyní požadují po spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko náhradu škody, kterou utrpěly od 28. června 2005 v důsledku údajně nadměrně vysokých cen, za které od spolkové země Severní Porýní-Vestfálsko v důsledku dotčené kartelové dohody nakupovaly kulatinu.

18. Každý z dotčených pilařských závodů pověřil společnost ASG 2, aby uplatnila jeho právo na náhradu škody, které jí za tímto účelem postoupil. Jako „poskytovatel právních služeb“ ve smyslu RDG má ASG 2 oprávnění podle tohoto zákona.

19. Společnost ASG 2 uplatnila práva postupitelů společně, vlastním jménem a na vlastní náklady, avšak na účet postupitelů, nejprve mimosoudně a poté u předkládajícího soudu v zastoupení advokátem.

[6] – BGBl. I S. 1069.

20. Nárok na náhradu škody způsobené kartelovou dohodou měl vzniknout z nákupu kulatiny dotčenými pilařskými závody v hodnotě několika set tisíc eur. U každého postupitele hodnota těchto nákupů činila několik tisíc nebo dokonce desítek tisíc eur. Jako protislužbu postupitelé pro případ úspěchu přislíbili společnosti ASG 2 honorář.

21. Spolková země Severní Porýní-Vestfálsko zpochybňuje žalobu jak po věcné stránce, tak po stránce aktivní legitimace společnosti ASG 2. Postoupení na společnost ASG 2 měla být provedena v rozporu s RDG, a proto jsou podle německého práva neplatná.

22. Předkládající soud zřejmě souhlasí se stanoviskem spolkové země Severní Porýní-Vestfálsko a má za to, že podle německého práva jsou postoupení dotčená v původním řízení stižena neplatností.

23. Předkládající soud totiž vysvětluje, že podle německého práva mohou být práva jednotlivců sdružena za účelem následného uplatnění u soudu prostřednictvím mechanismu postoupení pohledávek („Abtretungsmodelle“), známého také jako „hromadná žaloba na náhradu škody“ („Sammelklage-Inkasso“). V rámci tohoto mechanismu osoby, které údajně utrpěly škodu, postoupí své domnělé nároky poskytovateli právních služeb, který obdržel oprávnění stanovené v RDG a tyto seskupené nároky uplatňuje vlastním jménem a na vlastní náklady na účet postupitelů, a to za provizi v případě úspěchu.

24. Podle předkládajícího soudu je hromadná žaloba na náhradu škody přípustná podle judikatury Spolkového soudního dvora (Bundesgerichtshof) v různých právních oblastech, konkrétně v nájemním právu, u nároků založených na právech cestujících v letecké dopravě a u žalob na náhradu škody podaných v souvislosti s tzv. aférou „dieselgate“.

25. Předkládající soud připomíná, že Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) dosud neměl možnost rozhodnout o otázce souladu hromadné žaloby na náhradu škody ve specifickém kontextu náhrady škody způsobené kartelovou dohodou. Naproti tomu soudy nižších stupňů takovou žalobu v tomto specifickém kontextu nepřipouštějí, a to zejména v případech, kdy jsou žaloby nezávislé na jakýchkoli zjištěních orgánů pro hospodářskou soutěž (tzv. „stand-alone“ žaloby).

26. Podle těchto soudů je náhrada škody způsobené kartelovou dohodou obzvláště složitá a existuje zde riziko střetu zájmů. Poskytovatelé inkasních služeb, kteří spadají do působnosti RDG, jsou navíc navzdory zákonné povinnosti osvědčit své odborné znalosti jen zřídka odborníky v této oblasti.

27. Podle předkládajícího soudu jsou tyto charakteristiky náhrady škody způsobené kartelovou dohodou důležité zejména v rámci samostatné žaloby („stand-alone“). Při neexistenci konstatování porušení práva hospodářské soutěže by totiž taková žaloba zahrnovala zkoumání mnoha faktorů, které se primárně netýkají občanského práva a které „není možné si osvojit od samého počátku a bez obtíží“.

28. Předkládající soud tvrdí, že v případě neexistence takového konstatování protiprávního jednání je tedy využití hromadné žaloby na náhradu škody způsobené kartelovou dohodou zjevně mimo rámec mimosoudních činností, které lze zahrnout pod pojem „inkasní služby“ ve smyslu § 2 odst. 2 RDG, konkrétně služby omezené na právní posouzení pohledávek a odborné poradenství, jejichž účelem je vymáhání pohledávek ve smyslu § 2 a § 11 RDG ve spojení s § 2 a § 4 vyhlášky o poskytování právních služeb.

29. Předkládající soud tvrdí, že za těchto okolností jsou postoupení dotčená ve věci v původním řízení neplatná, a proto musí být hromadná žaloba na náhradu škody na jejich základě odmítnuta bez meritorního posouzení z důvodu nedostatku aktivní legitimace k podání žaloby. Tato žaloba navíc nepřerušila promlčecí lhůtu ve vztahu k postupitelům, kteří tak již nemohou uplatnit své nároky v rámci žaloby podané na základě vlastního práva.

30. Kromě toho předkládající soud vysvětluje, že německé právo neposkytuje žádné jiné rovnocenné prostředky k zajištění účinného výkonu práva na náhradu „hromadné škody“ nebo „hromadně se vyskytující drobné škody“ v případech kartelové dohody.

31. V tomto ohledu předkládající soud nejprve uvádí, že podstatná část mechanismů stanovených německým právem není použitelná na žaloby o náhradu škody podané podniky.

32. Dále předkládající soud připomíná, že v německém právu samozřejmě existuje postoupení pohledávky ve formě „skutečného“ faktoringu, tedy nikoliv pouhé fiduciární postoupení, ale úplné postoupení pohledávky třetí osoby. Vzhledem ke specifické povaze náhrady škody způsobené kartelovou dohodou by však tento mechanismus nebyl vhodnou volbou. Stanovení kupní ceny a účetní hodnoty by způsobilo velké potíže, neboť není známa výše náhrady. Pohledávky by tedy byly pravděpodobně prodány za zlomek své nominální hodnoty, takže poškozené strany by měly tendenci se zcela vzdát jakékoli vyhlídky na odškodnění. Takové postoupení pohledávky by tedy ve skutečnosti neumožňovalo vymáhání pohledávek na náhradu škody.

33. Konečně předkládající soud tvrdí, že ani sdružování pohledávek v rámci systému *litis consortium*, tedy ve formě společné žaloby více postupitelů, nepředstavuje platnou možnost. Jednak by bylo obtížné si takovou žalobu představit, pokud by neexistoval poskytovatel služeb, který by ji organizoval. Dále by žaloba podaná v režimu *litis consortium* vedla pouze k formálnímu sloučení žalob, které by bylo možné nadále oddělit.

34. Předkládající soud však uvádí, že z důvodů uvedených v bodech 26 až 28 tohoto stanoviska a navzdory neexistenci jiné platné možnosti musí považovat postoupení dotčená v původním řízení za neplatná a odmítnout žalobu, která u něj byla podána.

35. V této souvislosti vyvstává otázka, zda unijní právo brání výkladu RDG provedenému předkládajícím soudem, který má za následek zákaz vymáhání škody způsobené kartelovou dohodou prostřednictvím mechanismu postoupení pohledávky. Pokud totiž unijní právo brání výkladu RDG, který má takový účinek, měl by předkládající soud upustit od uplatnění tohoto zákona, a proto by postoupení pohledávek mělo být považováno za platné. Předkládající soud se domnívá, že výklad RDG v souladu s unijním právem není možný, neboť takový výklad by byl *contra legem*.

36. Podle předkládajícího soudu může být výklad RDG, který má za následek zákaz vymáhání škody způsobené kartelovou dohodou prostřednictvím mechanismu postoupení pohledávek (dále jen „zákaz dotčený ve věci v původním řízení“), v rozporu se směrnicí 2014/104 a se zásadami efektivity unijního práva a účinné právní ochrany.

37. Konkrétněji zaprvé, pokud jde o směrnici 2014/104, pochybnosti předkládajícího soudu se týkají čl. 3 odst. 1 a čl. 2 bodu 4, třetího scénáře popsaného v ustanovení této směrnice. Podle tohoto soudu tato ustanovení potvrzují právo poškozených osob získat plnou náhradu škody způsobené kartelovou dohodou a rozšiřují toto právo na osobu, „která je právním nástupcem

takové údajně poškozené strany, včetně osoby, která tento nárok získala“. Pokud jde navíc o třetí scénář uvedený v čl. 2 bodě 4 této směrnice, ten je zaměřen právě na mechanismus postoupení pohledávek dotčený ve věci v původním řízení a tato směrnice neponechává členským státům žádný prostor pro uvážení. Předkládající soud tvrdí, že zatímco druhý scénář uvedený v čl. 2 bodě 4 směrnice 2014/104 odkazuje na vnitrostátní právo členského státu („osoba, která jedná jménem jedné nebo více údajně poškozených stran, *pokud právní předpisy Unie nebo členských států takovou možnost poskytují*“[7]), třetí scénář neobsahuje srovnatelný odkaz, pokud jde o postoupení.

38. Zadruhé předkládající soud uvádí, že má pochybnosti o tom, zda je zákaz dotčený ve věci v původním řízení v souladu s článkem 101 SFEU a čl. 4 odst. 3 SEU. Jestliže, jak stanoví judikatura[8], „každá osoba“ může požadovat plnou náhradu škody, jež jí byla způsobena porušením práva hospodářské soutěže, musí členské státy zaručit účinnost tohoto práva, a zejména nesmí znemožnit nebo nadměrně ztížit jeho výkon. Předkládající soud uvádí, že Soudní dvůr již v souvislosti s autorským právem rozhodl, že poškozené osoby nesmí být zbaveny možnosti, která je „rozšířená v různých oblastech práva“, postoupit své nároky na náhradu škody specializovaným podnikům, zejména s ohledem na obtíže, s nimiž by se mohly setkat, kdyby tyto pohledávky vymáhaly samy[9].

39. Konečně zatřetí má předkládající soud pochybnosti o slučitelnosti zákazu dotčeného ve věci v původním řízení se zásadou účinné právní ochrany zakotvenou v čl. 47 prvním pododstavci Listiny. Tato zásada totiž přiznává každému právo na účinný prostředek nápravy, který je skutečně způsobilý zajistit dodržování právního postavení chráněného unijním právem. Každému musí být umožněno poradit se, být obhajován a být zastupován.

40. Předkládající soud uvádí, že podle rozsudku Alassini a další[10] lze výjimečně uvažovat o omezení práva na účinnou právní ochranu „za podmínky, že tato omezení skutečně odpovídají cílům obecného zájmu sledovaným dotčeným opatřením a nejsou vzhledem ke sledovanému cíli nepřiměřeným a neúnosným zásahem, jímž je ohrožena samotná podstata takto zaručených práv“. Podle předkládajícího soudu však zákaz dotčený v původním řízení tyto podmínky nesplňuje. Jednak si lze představit méně restriktivní opatření než úplný zákaz vymáhání náhrady škody. Jednak se zákaz dotčený ve věci v původním řízení dotýká podstaty práva na účinnou právní ochranu, neboť osobám, které mohou být poškozeny kartelovou dohodou, je jakákoli účinná ochrana odepřena.

41. Za těchto podmínek se Landgericht Dortmund (Zemský soud v Dortmundu) rozhodl přerušit řízení a položit následující předběžné otázky:

„1) Musí být unijní právo, zejména článek 101 SFEU, čl. 4 odst. 3 SEU, článek 47 Listiny, jakož i čl. 2 bod 4 a čl. 3 odst. 1 směrnice [2014/104] vykládáno v tom smyslu, že brání výkladu a použití práva členského státu, kterým je osobě poškozené jednáním porušujícím článek 101 SFEU, které bylo závazně zjištěno na základě článku 9 směrnice [2014/104] resp. vnitrostátních ustanovení provádějících tento článek, odepřena možnost fiduciárně postoupit své nároky – zejména v případech hromadných nebo hromadně se vyskytujících

[7] – Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

[8] – Předkládající soud v tomto ohledu odkazuje na rozsudky ze dne 20. září 2001, Courage a Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465, bod 26); ze dne 13. července 2006, Manfredi a další (C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, body 90 a 95); ze dne 12. prosince 2019, Otis Gesellschaft a další (C-435/18, EU:C:2019:1069, bod 22), a ze dne 6. října 2021, Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, bod 33).

[9] – Viz rozsudek ze dne 17. června 2021, M. I. C. M.(C-597/19, EU:C:2021:492, bod 77), jakož i mé stanovisko v této věci (C-597/19, EU:C:2020:1063, bod 88).

[10] – Rozsudek ze dne 18. března 2010 (C-317/08 až C-320/08, EU:C:2010:146, bod 63).

drobných škod – registrovanému poskytovateli právních služeb, aby je společně s nároky jiných údajně poškozených prosazoval cestou tzv. ‚follow-on' žalob, neexistují-li jiné rovnocenné zákonné nebo smluvní možnosti spojení nároků na náhradu škody, zejména protože nevedou k rozsudkům na plnění nebo je nelze použít z jiných procesních důvodů resp. nejsou objektivně únosné z hospodářských důvodů, a zejména vymáhání drobných škod by tedy bylo prakticky znemožněno nebo každopádně nadměrně ztíženo?

2) Musí být unijní právo vykládáno tímto způsobem v každém případě tehdy, pokud dotčené nároky na náhradu škody musí být vymáhány bez předchozího a závazného – ve smyslu vnitrostátních rozhodnutí vycházejících z článku 9 směrnice 2014/104 – rozhodnutí Evropské komise nebo vnitrostátních orgánů ohledně údajně porušujícího jednání (tzv. ‚stand-alone' žaloba), pokud z důvodů uvedených již v první otázce neexistují jiné rovnocenné zákonné nebo smluvní možnosti spojení nároků na náhradu škody za účelem jejich občanskoprávního vymáhání a zejména pokud by porušení článku 101 SFEU nebylo stíháno vůbec, tedy cestou veřejnoprávního vymáhání (‚public enforcement') ani cestou soukromoprávního vymáhání (‚private enforcement')?

3) Je-li odpověď na alespoň jednu z otázek kladná, je pak nezbytné upustit od použití příslušných ustanovení německého práva, není-li možný jejich výklad v souladu s unijním právem, což by mělo za následek, že postoupení pohledávek jsou z tohoto hlediska v každém případě platná a právo je možné účinně vymáhat?"

42. Účastníci původního řízení, německá vláda, jakož i Evropská komise předložili písemná vyjádření. S výjimkou společnosti Otto Fuchs Beteiligungen KG (dále jen „Otto Fuchs") se všichni tito účastníci řízení zúčastnili jednání, které se konalo dne 7. května 2024.

IV. Analýza

43. V projednávané věci předkládající soud formuloval tři předběžné otázky.

44. První dvě otázky se týkají slučitelnosti výkladu vnitrostátního práva, jehož důsledkem je zákaz vymáhání škody způsobené kartelovou dohodou prostřednictvím mechanismu postoupení pohledávek, s unijním právem. Třetí otázka se týká toho, zda může vnitrostátní soud upustit od uplatnění vnitrostátních ustanovení, která nejsou v souladu s unijním právem. Tato poslední otázka je položena pouze pro případ, že Soudní dvůr odpoví kladně alespoň na jednu z prvních dvou otázek.

45. Předtím, než přejdu k podstatě prvních dvou předběžných otázek, se zdá být nezbytné učinit několik stručných předběžných poznámek k přípustnosti žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce.

A. První a druhá předběžná otázka – mechanismus postoupení pohledávky

1. K přípustnosti

a) K první předběžné otázce

46. Společnost Otto Fuchs, spolková země Severní Porýní-Vestfálsko a Komise tvrdí, že první otázka je nepřípustná, neboť jelikož předkládající soud nerozhoduje o „follow-on“ žalobě, nýbrž o samostatné žalobě, tato otázka zjevně nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení.

47. S tímto argumentem souhlasím.

48. Podle ustálené judikatury se na předběžné otázky týkající se unijního práva vztahuje domněnka relevance. Soudní dvůr může odmítnout rozhodnutí o předběžné otázce položené vnitrostátním soudem pouze tehdy, je-li zjevné, že žádaný výklad unijního práva nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení, jedná-li se o hypotetický problém, nebo také nedisponuje-li Soudní dvůr skutkovými či právními poznatky nezbytnými pro užitečnou odpověď na otázky, které jsou mu položeny [11].

49. Právě ve světle této ustálené judikatury je třeba přezkoumat argumenty týkající se nepřípustnosti předběžných otázek.

50. V projednávané věci předkládající soud odlišuje první otázku od druhé odkazem na článek 9 směrnice 2014/104. Zatímco první otázka se týká situace, kdy je žaloba o náhradu škody podána po „závazném“ konstatování porušení práva hospodářské soutěže ve smyslu tohoto ustanovení pravomocným rozhodnutím vnitrostátního orgánu pro hospodářskou soutěž nebo odvolacího soudu („follow-on“ žaloba), druhá otázka se týká situace, kdy je žaloba o náhradu škody podána bez takového rozhodnutí („stand-alone“ žaloba).

51. Za těchto okolností s ohledem na skutečnost, že ASG 2 podala u vnitrostátního soudu jedinou žalobu týkající se téhož porušení práva hospodářské soutěže, neodpovídá jedna z prvních dvou otázek ani realitě ani předmětu sporu v původním řízení.

52. V tomto ohledu podle čl. 9 odst. 1 směrnice 2014/104 členské státy zajistí, aby porušení právních předpisů o hospodářské soutěži *konstatované konečným rozhodnutím* vnitrostátního orgánu pro hospodářskou soutěž nebo odvolacího soudu bylo považováno za nevyvratitelné pro účely žaloby o náhradu škody podané u jejich vnitrostátních soudů podle článku 101 nebo 102 SFEU nebo podle vnitrostátních právních předpisů o hospodářské soutěži. Kromě toho podle čl. 2 bodu 11 této směrnice je „rozhodnutím o protiprávním jednání“ rozhodnutí orgánu pro hospodářskou soutěž nebo odvolacího soudu, v němž se *konstatuje* porušení právních předpisů o hospodářské soutěži. Článek 2 bod 12 této směrnice uvádí, že takové rozhodnutí je konečné, pokud není možno nebo již není možno jej napadnout řádnými opravnými prostředky.

[11] – Viz nedávný rozsudek ze dne 27. června 2024, Peigli (C-41/23, EU:C:2024:554, bod 32).

53. Předkládající soud uvádí, že pokud jde o spolkovou zemi Severní Porýní-Vestfálsko, neexistuje jiné rozhodnutí než rozhodnutí o závazcích z roku 2009 [12]. Je tedy třeba určit, zda toto rozhodnutí vede k závěru, že došlo k protiprávnímu jednání, a zda tedy vyvolává právní účinky popsané v čl. 9 odst. 1 směrnice 2014/104/EU.

54. Podle předkládacího rozhodnutí stanovil Spolkový antimonopolní úřad v rozhodnutí o závazcích z roku 2009 pro spolkovou zemi Severní Porýní-Vestfálsko konkrétní prahové hodnoty pro spolupráci v oblasti prodeje dřeva, jakož i opatření pro omezení postavení na trhu. Tento soud navíc uvádí, že toto rozhodnutí bylo přijato na základě § 32b GWB.

55. Ačkoli § 32b GWB není v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce uveden, je třeba uvést, že jeho znění odpovídá, jak uznává Spolkový antimonopolní úřad, znění článku 9 nařízení (ES) č. 1/2003 [13]. Toto ustanovení německého práva totiž stanoví, stejně jako čl. 9 odst. 1 první věta nařízení, že pokud podnik v průběhu řízení vedeného tímto úřadem nabídne závazky takové povahy, že reagují na jeho výhrady, může úřad svým rozhodnutím prohlásit tyto nabídky pro dotyčné podniky za závazné [14]. Kromě toho, jak stanoví čl. 9 odst. 1 druhá věta uvedeného nařízení, účinky takového rozhodnutí mohou být časově omezeny [15], ale v každém případě musí konstatovat, že pominuly důvody pro zásah úřadu [16]. Spolkový antimonopolní úřad může své rozhodnutí zrušit prakticky ve stejných situacích, které jsou uvedeny v čl. 9 odst. 2 nařízení č. 1/2003, a řízení znovu zahájit [17].

56. Rozhodnutí o závazcích přijaté na základě článku 9 nařízení č. 1/2003 neobsahuje konečný závěr o porušení článků 101 a 102 SFEU. Ukončení řízení o protiprávním jednání zahájeného vůči podniku totiž umožňuje vyhnout se konstatování porušení práva hospodářské soutěže a případnému použití pokuty [18]. V souladu s tím, jak je objasněno v bodě 13 odůvodnění nařízení č. 1/2003, by taková rozhodnutí měla konstatovat, že pominuly důvody pro zásah Komise, „aniž by však řešila otázku, zda došlo nebo ještě dochází k protiprávnímu jednání“. V důsledku toho Komise v rámci řízení podle článku 9 uvedeného nařízení nemá povinnost kvalifikovat a konstatovat protiprávní jednání, protože její úloha se omezuje na přezkum a případné přijetí závazků nabídnutých dotčenými podniky s ohledem na problémy, které identifikovala ve svém předběžném hodnocení, a s ohledem na sledovaný cíl [19].

57. Soudní dvůr sice uvedl, že vnitrostátní soudy nemohou ponechat bez povšimnutí rozhodnutí o závazcích přijatá Komisí a „cíl účinného a jednotného uplatňování unijního práva v oblasti hospodářské soutěže vyžaduj[e], aby vnitrostátní soud zohlednil předběžné posouzení Komise a považoval ho za indicii, ba dokonce za neúplný důkaz o protisoutěžní povaze dotčené dohody s ohledem na čl. 101 odst. 1 SFEU“ [20]. Tuto pasáž však nelze chápat tak, že rozhodnutí o závazcích obsahuje jakékoli konstatování porušení práva hospodářské soutěže.

[12] – Viz bod 16 tohoto stanoviska.

[13] – Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82 Smlouvy (Úř. věst. L 1, s. 1; Zvl. vyd. 08/02, s. 205).

[14] – Viz § 32b odst. 1 první věta GWB.

[15] – Viz § 32b odst. 1 třetí věta GWB.

[16] – Viz § 32b odst. 1 druhá věta GWB.

[17] – Viz § 32b odst. 2 GWB.

[18] – Viz rozsudek ze dne 29. června 2010, Komise v. Alrosa (C-441/07 P, EU:C:2010:377, bod 48).

[19] – Viz rozsudek ze dne 29. června 2010, Komise v. Alrosa (C-441/07 P, EU:C:2010:377, bod 40).

[20] – Viz rozsudek ze dne 23. listopadu 2017, Gasorba a další (C-547/16, EU:C:2017:891, bod 29).

58. Tato pasáž totiž neodkazuje na žádné rozhodnutí o závazcích, nýbrž na „předběžné posouzení“ Komise, které může případně odhalit skutečnosti s určitou důkazní hodnotou pro žalobu na náhradu škody podanou u vnitrostátního soudu. Jak Soudní dvůr sám vysvětlil, tato důkazní hodnota je srovnatelná s důkazní hodnotou indicie nebo neúplného důkazu, i když se nejedná o důkaz, který by sám o sobě vedl k závěru, že došlo k porušení práva hospodářské soutěže.

59. Nic nenasvědčuje tomu, že by podle německého práva rozhodnutí o závazcích přijaté na základě § 32b GWB mělo účinky přesahující účinky rozhodnutí přijatého Komisí na základě článku 9 nařízení č. 1/2003. S výhradou ověření, která spadají do pravomoci vnitrostátního soudu, tak v rozsahu, v němž rozhodnutí o závazcích z roku 2009 nekonstatuje porušení práva hospodářské soutěže, nemůže toto rozhodnutí vyvolat účinky uvedené v čl. 9 odst. 1 směrnice 2014/104. Je tedy třeba konstatovat, že první otázka neodpovídá realitě ani předmětu sporu v původním řízení, a je tudíž nepřípustná.

60. Tuto úvahu nezpochybňuje argument Spolkového antimonopolního úřadu, podle něhož řízení ve věci v původním řízení představuje z důvodu existence rozhodnutí o závazcích z roku 2009 a řízení před německými soudy v souvislosti s tímto rozhodnutím hybridní následnou žalobu. Podle tohoto úřadu taková žaloba spadá mezi následnou žalobu („follow-on“ žalobu) a samostatnou žalobu („stand-alone“ žalobu). Tento úřad připouští, že v rámci takové hybridní následné žaloby by prokázání škody usnadnila existence předchozího rozhodnutí vnitrostátního orgánu týkajícího se skutečností zcela nebo zčásti srovnatelných se skutečnostmi, které jsou předmětem sporu v původním řízení. Účastníci původního řízení se však nemohli dovolávat závaznosti rozhodnutí vnitrostátního orgánu ve smyslu článku 9 směrnice 2014/104/EU.

61. První předběžnou otázku je tedy třeba považovat za nepřípustnou. Kromě argumentu týkajícího se samostatné povahy žaloby o náhradu škody dotčené v původním řízení, který jsem právě analyzoval, nejsou ostatní argumenty společnosti Otto Fuchs a spolkové země Severní Porýní-Vestfálsko takové, aby vedly k závěru o nepřípustnosti první otázky. Tyto argumenty však budu analyzovat, neboť jednak by jejich zohlednění mohlo být užitečné v případě, že by Soudní dvůr nesdílel můj názor, že první otázka je nepřípustná, a jednak jsou vzneseny na podporu názoru, že rovněž druhá otázka je nepřípustná.

b) K druhé předběžné otázce

62. Společnost Otto Fuchs a spolková země Severní Porýní-Vestfálsko předložili řadu argumentů na podporu názoru, že druhá předběžná otázka je nepřípustná.

63. V tomto ohledu účastníci řízení zaprvé tvrdí, že pokud předkládající soud neformuluje otevřenou otázku s různými předpokládanými odpověďmi, nevznáší žádné pochybnosti o výkladu unijního práva. Tento soud se totiž opíral o výklad unijního práva, který by mu umožnil konstatovat, že vnitrostátní právní úprava s ním není v souladu.

64. Tento argument je třeba odmítnout. Druhá předběžná otázka se týká výkladu unijního práva a souvisí s věcí v původním řízení. Je pouze na vnitrostátním soudu, aby určil, zda je třeba, aby si v této otázce vyžádal vysvětlení Soudního dvora. Ani kategorické znění některých úvah předkládajícího soudu nezpochybňuje přípustnost jeho předběžné otázky. Předkládající soud totiž může v předkládacím rozhodnutí rovněž uvést stručně svůj názor na odpověď, která má být

poskytnuta na položené předběžné otázky[21], aniž se vystaví riziku, že jeho rozhodnutí bude odmítnuto jako nepřípustné. V projednávané věci právě to předkládající soud učinil.

65. Zadruhé nelze přijmout argument, že druhá otázka je hypotetická v rozsahu, v němž se týká takzvané „hromadně se vyskytující drobné“ škody, a vychází z předpokladu, že „vymáhání drobných škod by tedy bylo prakticky znemožněno nebo každopádně nadměrně ztíženo“, pokud by nároky na náhradu škody založené na kartelovém právu nemohly být podány hromadně prostřednictvím hromadné žaloby na náhradu škody, zatímco ve věci v původním řízení se nejedná ani o hromadně se vyskytující drobnou škodu, ani o drobnou škodu.

66. V této souvislosti bych chtěl upozornit, že pojmy „hromadně se vyskytující drobná“ škoda nebo „drobná škoda“ nejsou pojmy unijního práva. V předkládacím rozhodnutí jsou tyto pojmy pouze popisné a pouze vnitrostátní soud je příslušný k určení a posouzení skutkového stavu ve sporu v původním řízení. Pojem „hromadně se vyskytující drobná škoda“ („Streuschäden“) je předkládajícím soudem definován jako škoda, která se vyznačuje tím, že škoda způsobená jednotlivým poškozeným je jen velmi nízká, v součtu všech poškozených se ale jedná o vysokou částku. Pojem „hromadná škoda“ („Massenschäden“), který je rovněž použit v předběžných otázkách, není tímto soudem definován, ale zřejmě se vztahuje na situaci, kdy více osob tvrdí, že utrpěly škodu ve formě ztráty způsobené toutéž rozhodnou událostí. Právní nauka uvádí, že hromadné škody se od hromadně se vyskytujících drobných škod liší také rozsahem škody, kterou utrpěla každá osoba jednotlivě. Hromadná škoda je dostatečně významná, aby každý jednotlivec měl zájem požadovat náhradu způsobené škody. Její uplatňování je však složité a pro každou poškozenou osobu nákladné[22].

67. Zatřetí společnost Otto Fuchs a spolková země Severní Porýní-Vestfálsko předkládajícímu soudu vytýkají, že svou žádost o rozhodnutí o předběžné otázce založil na předpokladu, že jednak neexistuje jiná možnost než hromadná žaloba „na“ náhradu škody a jednak, že pokud by nároky na náhradu škody založené na kartelovém právu nemohly být uplatněny hromadně prostřednictvím takové hromadné žaloby na náhradu škody, bylo by prakticky nemožné nebo v každém případě nadměrně obtížné podat žalobu na náhradu drobné škody a žádná žaloba založená na porušení článku 101 SFEU by nebyla podána ani v rámci uplatňování pravidel práva hospodářské soutěže cestou veřejnoprávního vymáhání ani cestou soukromoprávního vymáhání.

68. V tomto ohledu jsou zjištění týkající se skutkového a právního rámce nepochybně předpokladem, na němž jsou založeny předběžné otázky. Je rovněž pravda, že někteří z účastníků řízení předložili poznámky, jejichž cílem bylo doplnit nebo zpochybnit skutkový a právní rámec sporu v původním řízení. Tito účastníci řízení v podstatě kritizují závěr předkládajícího soudu, že v německém právu neexistuje jiná možnost účinné nápravy, než je mechanismus postoupení pohledávek, která by umožnila ochranu práv poškozených osob.

69. Posouzení existence jiných mechanismů umožňujících poškozeným osobám uplatnit svá práva vůči pachateli porušení práva hospodářské soutěže je věcí výkladu vnitrostátního práva. V tomto ohledu, v rámci rozdělení pravomocí mezi unijní soudy a vnitrostátní soudy, vzhledem k tomu, že předkládající soud vymezil skutkový a právní rámec, do něhož spadají otázky, jež

[21] – Viz Doporučení pro vnitrostátní soudy o zahajování řízení o předběžné otázce (Úř. věst. 2019, C 380, s. 1), bod 17.

[22] – Viz Wrbka, S., „European Consumer Protection Law: Quo Vadis? Thoughts on the Compensatory Collective Redress Debate“, in Wrbka, S., van Uytsel a S., Siems, M. (dir.), *Collective Actions. Enhancing Access to Justice and Reconciling Multilayer Interests*?, Cambridge, Cambridge University Press, Cambridge, 2012, s. 43.

pokládá, Soudnímu dvoru nepřísluší správnost tohoto rámce ověřovat [23]. Stejně tak, pokud jde o výtky týkající se skutkového a právního rámce předkládacího rozhodnutí dotčené v projednávané věci, nemůže Soudní dvůr nahradit vnitrostátní soud a reagovat na ně.

70. Nicméně v rozsahu, v němž zjištění týkající se skutkového a právního rámce obsažená v předkládacím rozhodnutí představují předpoklady, na nichž jsou založeny předběžné otázky, se domnívám, že Soudní dvůr by měl na tuto kritiku upozornit předkládající soud, aby mu umožnil určit, jak má použít unijní právo, jak je vykládáno Soudním dvorem. Skutečnost, že Soudní dvůr je povinen rozhodnout o předběžné otázce, nemá vliv na možnost vnitrostátního soudu případně ověřit předpoklady, na nichž jsou založeny jeho předběžné otázky [24].

71. Aniž je dotčeno výše uvedené, je třeba mít za to, že druhá předběžná otázka je přípustná.

2. K věci samé

72. Podstatou druhé předběžné otázky předkládajícího soudu je, zda článek 101 SFEU, čl. 2 bod 4, čl. 3 odst. 1 a článek 4 směrnice 2014/104 a článek 47 Listiny musí být vykládány v tom smyslu, že brání výkladu vnitrostátního práva, který má za následek vyloučení, v případě neexistence konečného rozhodnutí, které by konstatovalo porušení práva hospodářské soutěže, fiduciárního postoupení práv na náhradu škody způsobené kartelovou dohodou osobami, jež byly údajně poškozeny, na schváleného poskytovatele právních služeb, za účelem skupinového uplatnění těchto práv, pokud neexistují žádné jiné zákonné nebo smluvní možnosti seskupení nároků na náhradu škody, které by bylo možné považovat za rovnocenné, což by mělo za následek jednak praktickou nemožnost nebo přinejmenším nadměrnou obtížnost podat žalobu na náhradu drobné škody a jednak že žádná žaloba založená na porušení článku 101 SFEU by nebyla podána ani v rámci uplatňování pravidel práva hospodářské soutěže cestou veřejnoprávního vymáhání ani cestou soukromoprávního vymáhání.

a) K relevantním ustanovením

73. Druhá otázka se týká výkladu článku 101 SFEU, článku 47 Listiny a ustanovení směrnice 2014/104. Vzhledem k tomu, že se tato otázka týká výkladu této směrnice, je třeba vzít v úvahu její časovou působnost. Poté stručně analyzuji význam čl. 4 odst. 3 SEU.

74. Předkládající soud vychází z toho, že čl. 2 bod 4 a čl. 3 odst. 1 směrnice 2014/104, jejichž výklad je požadován, jsou v projednávané věci použitelné bez ohledu na to, zda jsou tato ustanovení procesními nebo hmotněprávními pravidly. V souladu s čl. 22 odst. 2 uvedené směrnice se totiž její příslušná ustanovení vztahují na žaloby o náhradu škody podané po 26. prosinci 2014. Předkládající soud navíc připomíná, že žaloba ve věci v původním řízení se týká jednání, ke kterému mělo dojít do 30. června 2019, tedy dlouho po uplynutí lhůty pro provedení této směrnice. Při uplatnění rozsudku Volvo a DAF Trucks [25] by se proto hmotněprávní pravidla této směrnice měla vztahovat nejen na část kartelového období následující po uplynutí lhůty k provedení, ale i na celé kartelové období.

[23] – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 29. června 2023, International Protection Appeals Tribunal a další (Atentát v Pákistánu) (C-756/21, EU:C:2023:523, body 37 a 38).

[24] – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 27. června 2018, Altiner a Ravn (C-230/17, EU:C:2018:497, bod 23).

[25] – Rozsudek ze dne 22. června 2022 (C-267/20, EU:C:2022:494).

75. Ačkoli se domnívám, že ustanovení uvedená ve druhé předběžné otázce jsou použitelná v původním řízení, analýza předkládajícího soudu mě nepřesvědčila.

76. Pro připomenutí, žaloba byla podána dne 31. března 2020 a týká se náhrady škody způsobené údajnými praktikami, k nimž došlo v období od 28. června 2005 do 30. června 2019.

77. Lhůta pro provedení směrnice 2014/104 byla stanovena na 27. prosince 2016 (čl. 21 odst. 1). Vnitrostátní opatření, kterými se provádějí hmotněprávní ustanovení uvedené směrnice, se navíc nemohou použít se zpětnou působností (čl. 22 odst. 1), zatímco vnitrostátní pravidla, kterými se provádějí jiná ustanovení uvedené směrnice, konkrétně procesní ustanovení, se nemohou použít na žaloby o náhradu škody podané u vnitrostátního soudu před 26. prosincem 2014 (čl. 22 odst. 2)[26].

78. Pro určení časové působnosti ustanovení směrnice 2014/104 je tedy *a priori* nutné určit, zda se jedná o hmotněprávní ustanovení, či nikoli. Pokud však jde o otázku časové působnosti ustanovení této směrnice, je nutno rozlišovat podle toho, zda tato ustanovení vyplývají ve světle judikatury ze samotného článku 101 SFEU, nebo vyplývají pouze z této směrnice, což vyžaduje přezkoumat jejich časovou působnost s ohledem na článek 22 uvedené směrnice[27].

79. Právo na plnou náhradu škody způsobené porušením práva hospodářské soutěže nebylo stanoveno směrnicí 2014/104, ale vyplývá přímo z ustanovení primárního práva, jak je Soudní dvůr vykládal v judikatuře před přijetím této směrnice. Tuto úvahu potvrzuje řada bodů odůvodnění směrnice[28]. Proto se podle Soudního dvora vnitrostátní opatření, kterými se provádí čl. 3 odst. 1 této směrnice, „musí nezbytně použít s okamžitým účinkem na všechna řízení o žalobě o náhradu škody spadající do působnosti [směrnice 2014/104], jako je potvrzeno jejím čl. 22 odst. 2“[29]. V tomto ohledu vzhledem k datu podání žaloby ve věci v původním řízení, tj. k 31. březnu 2020, tedy dlouho po uplynutí lhůty pro provedení směrnice, žaloba dotčená ve věci v původním řízení nepochybně spadá do její časové působnosti. V důsledku toho se článek 3 této směrnice použije na spor v původním řízení.

80. Otázka časové působnosti čl. 2 bodu 4 směrnice 2014/104 ve sporu v původním řízení je problematičtější. Článek 2 obsahuje, jak vyplývá z jeho názvu, definice pojmů použitých ve směrnici. Definice právního pojmu použitého v aktu unijního práva nemá na první pohled hmotněprávní ani procesní povahu. Jeho povaha je spíše určena konkrétním ustanovením, do něhož je tento pojem vložen.

81. Druhá otázka však vychází z výkladu čl. 2 bodu 4 směrnice 2014/104, podle něhož tato směrnice určuje, kdo může uplatnit právo na plnou náhradu škody způsobené porušením unijního práva hospodářské soutěže, případně jakým způsobem lze takové právo uplatnit. Kromě toho se předkládající soud zřejmě domnívá, že účinek zaručený tímto ustanovením vyplývá z článku 101 SFEU, jak jej vykládá Soudní dvůr ve své judikatuře. Navrhuji proto, aby byl čl. 2

[26] – Vnitrostátní opatření, kterými se provádějí procesní ustanovení směrnice 2014/104, se tedy vztahují na žaloby podané po datu jejího provedení. Členské státy tedy měly při provádění této směrnice diskreční pravomoc rozhodnout, zda se vnitrostátní právní předpisy k provedení procesně právních ustanovení této směrnice použijí, či nepoužijí na řízení o žalobě o náhradu škody zahájená po 26. prosinci 2014, avšak před datem provedení uvedené směrnice. Viz rozsudek ze dne 12. ledna 2023, RegioJet (C-57/21, EU:C:2023:6, bod 45).

[27] – Viz rozsudek ze dne 16. února 2023, Tráficos Manuel Ferrer (C-312/21, EU:C:2023:99, bod 33).

[28] – Jak totiž vyplývá z bodu 4 odůvodnění směrnice 2014/104, právo na náhradu škody způsobené porušením unijních právních předpisů o hospodářské soutěži *vyplývá* z unijního práva. V tomto ohledu se v bodě 11 a 12 odůvodnění směrnice uvádí, že toto právo je *zaručeno* v SFEU a tato směrnice *potvrzuje* unijní *acquis* týkající se práva na náhradu škody způsobené porušením unijních právních předpisů o hospodářské soutěži.

[29] – Viz rozsudek ze dne 16. února 2023, Tráficos Manuel Ferrer (C-312/21, EU:C:2023:99, bod 35).

bod 4 směrnice 2014/104 považován za použitelný ve věci v původním řízení v souladu s řešením, k němuž dospěl Soudní dvůr v judikatuře týkající se časové působnosti ustanovení této směrnice, která potvrzují řešení vyplývající z primárního práva [30]. Jinými slovy, výklad, který předkládám níže, se týká jak článku 101 SFEU, tak ustanovení směrnice 2014/104.

82. V druhé otázce odkazuje předkládající soud rovněž na čl. 4 odst. 3 SEU. Z výkladu předkládacího rozhodnutí vyplývá, že uvedený soud ztotožňuje toto ustanovení se zásadou efektivity nebo užitečným účinkem článku 101 SFEU. Avšak za účelem vyjádření se jak k zásadě efektivity, tak k užitečnému účinku tohoto ustanovení, postačí vyložit toto posledně uvedené ustanovení [31]. Kromě toho podle směrnice 2014/104 je to článek 4 této směrnice, který zakotvuje zásadu efektivity a toto ustanovení by proto mělo být rovněž vyloženo. V souladu s tím navrhuji rozhodnout, že předkládající soud druhou otázkou odkazuje na článek 101 SFEU, článek 47 Listiny a čl. 2 bod 4 směrnice 2014/104, jakož i na čl. 3 odst. 1 a článek 4 této směrnice.

b) K zákazu mechanismu postoupení pohledávek

1) Obecné poznámky

83. Pro zodpovězení druhé předběžné otázky je třeba nejprve určit, zda se výklad vnitrostátního práva, který má za následek, že v případě neexistence konečného rozhodnutí, kterým by bylo konstatováno porušení práva hospodářské soutěže, vylučuje fiduciární postoupení práv na náhradu škody způsobené kartelovou dohodou ze strany údajně poškozených osob schválenému poskytovateli právních služeb, týká aspektu upraveného přímo unijním právem nebo otázky spadající do právního řádu každého členského státu.

84. V tomto ohledu je třeba upřesnit, že zákaz dotčený ve věci v původním řízení nezbavuje osobu, která utrpěla škodu způsobenou kartelovou dohodou, postavení osoby poškozené porušením práva hospodářské soutěže. Naproti tomu tento zákaz vyplývá z neplatnosti postoupení práva této osoby na schváleného poskytovatele právních služeb, který vlastním jménem a na vlastní náklady, avšak na účet postupitelů, uplatňuje práva postupitelů skupinovým způsobem. Pro zodpovězení předběžné otázky je třeba určit, zda se podmínky platnosti postoupení práva na náhradu škody řídí unijním právem nebo použitelným vnitrostátním právem.

2) Rozdíl mezi podmínkami zakládajícími právo na náhradu škody a úpravou výkonu tohoto práva

85. Považuji za vhodné připomenout rozlišení, které provedli generální advokátka J. Kokott a generální advokát N. Wahl, mezi podmínkami odpovědnosti za porušení unijního práva hospodářské soutěže nebo dokonce podmínkami, které zakládají právo na náhradu škody, na jedné straně a postupy pro uplatnění práva na náhradu škody způsobené porušením práva hospodářské soutěže na straně druhé. Podle těchto generálních advokátů v podstatě platí, že zatímco uvedené podmínky spadají přímo do působnosti unijního práva, takže musí být

[30] – Viz bod 78 tohoto stanoviska.

[31] – Pro ilustraci viz rozsudek ze dne 22. září 2022, Vicente (Žaloba na zaplacení odměny advokáta) (C-335/21, EU:C:2022:720, body 54 a 75).

upuštěno od vnitrostátního opatření, které je v rozporu s přímým účinkem tohoto práva, uvedené postupy spadají do působnosti vnitrostátního práva a podléhají klasickým omezením procesní autonomie členských států [32].

86. S tímto výkladem souhlasím z následujících důvodů.

87. Zaprvé tato dichotomie vyplývá z rozdělení pravomocí mezi Unií a členskými státy. Zaprvé má Unie podle čl. 3 odst. 1 písm. b) SFEU výlučnou pravomoc, pokud jde o pravidla hospodářské soutěže nezbytná pro fungování vnitřního trhu. Zadruhé ostatní pravidla použitelná v oblasti hospodářské soutěže, která nespadají do této výlučné pravomoci, spadají v případě neexistence pravidel unijního práva do pravomoci členských států.

88. Článek 101 SFEU patří mezi taková pravidla hospodářské soutěže, jako jsou pravidla uvedená v čl. 3 odst. 1 písm. b) SFEU, jež jsou nezbytná pro fungování uvedeného vnitřního trhu [33].

89. Právo na náhradu škody způsobené porušením článku 101 SFEU jde nad rámec pouhé náhrady škody, kterou utrpěli poškození, neboť obecněji posiluje funkčnost unijních pravidel v oblasti hospodářské soutěže a odrazuje od často zastřených dohod nebo praktik, které by mohly omezit nebo narušit hospodářskou soutěž, čímž může významně přispět k zachování účinné hospodářské soutěže v Unii [34]. Soukromoprávní prosazování práva hospodářské soutěže je rovněž nezbytné pro fungování vnitřního trhu. V souladu s tím musí stanovení podmínek, které určují existenci a základní obsah práva na náhradu škody způsobené porušením článku 101 SFEU, spadat do výlučné pravomoci Unie. Na druhou stranu je na každém členském státě, aby určil příslušné soudy a upravil procesní podmínky soudních řízení určených k zajištění ochrany práv, která procesním subjektům vyplývají z přímého účinku unijního práva [35].

90. Zadruhé, ačkoli Soudní dvůr výslovně neuznal rozlišení, které provedli generální advokáti, odráží jej ve své judikatuře. Zejména uvedl, že na rozdíl od pravidel týkajících se posouzení důkazů a požadované důkazní úrovně, které v případě neexistence unijních pravidel v dané oblasti spadají v zásadě do procesní autonomie členských států, skutečnosti zakládající protiprávní jednání musí nastat, aby mohlo být konstatováno, že podnik je odpovědný za jednání ve vzájemné shodě [36]. V této souvislosti Soudní dvůr opakovaně posuzoval otázku, kdo se může dovolávat práva na náhradu škody způsobené takovým porušením z hlediska užitečného účinku článku 101 SFEU [37].

91. Zatřetí směrnice 2014/104 tento výklad potvrzuje. Článek 4 této směrnice, nadepsaný „Zásady efektivity a rovnocennosti“, totiž stanoví, že v souladu se zásadou efektivity členské státy zajistí, aby všechna *vnitrostátní pravidla a postupy týkající se uplatňování nároků na náhradu škody* byly upraveny a uplatňovány tak, aby v praxi neznemožňovaly či nadměrně neztěžovaly uplatnění *práva vyplývajícího z unijního práva na plnou náhradu škody* způsobené porušením právních předpisů o hospodářské soutěži.

[32] – V tomto smyslu viz stanovisko generální advokátky J. Kokott ve věci Kone a další (C-557/12, EU:C:2014:45, bod 23) a Otis Gesellschaft a další (C-435/18, EU:C:2019:651, bod 44), jakož i stanovisko generálního advokáta N. Wahla ve věci Skanska Industrial Solutions a další (C-724/17, EU:C:2019:100, body 40 a 41).

[33] – Viz obdobně rozsudek ze dne 17. února 2011, TeliaSonera Sverige (C-52/09, EU:C:2011:83, bod 21).

[34] – V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 20. září 2001, Courage a Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465, bod 27), a ze dne 6. listopadu 2012, Otis a další (C-199/11, EU:C:2012:684, bod 42).

[35] – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 20. září 2001, Courage a Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465, bod 29).

[36] – V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 21. července 2016, VM Remonts a další (C-542/14, EU:C:2016:578, bod 21), a ze dne 14. března 2019, Skanska Industrial Solutions a další (C-724/17, EU:C:2019:204, body 26 až 28).

[37] – Viz judikatura uvedená v poznámce pod čarou 7.

92. Za těchto okolností je třeba mít za to, že unijní právo určuje podmínky, za nichž vzniká nárok na náhradu škody způsobené takovým porušením.

93. Obecně řečeno, v soukromém právu s výjimkou situace, kdy zvláštní ustanovení omezuje okruh osob, které lze považovat za poškozené porušením právní normy, vyplývá otázka, kdo má nárok na náhradu škody, ze společného uplatnění podmínek zakládajících odpovědnost, tedy reálnosti škody, příčinné souvislosti mezi škodou a tvrzeným jednáním a protiprávnosti vytýkaného jednání. Právě na základě těchto podmínek lze určit totožnost poškozeného, který má nárok na náhradu škody. V této souvislosti unijní právo určuje, kdo se může dovolávat práva na náhradu škody způsobené porušením článku 101 SFEU, a to prostřednictvím podmínek zakládajících odpovědnost za porušení práva hospodářské soutěže.

94. Pokud unijní právo určuje, kdo má nárok na plnou náhradu škody způsobené porušením práva hospodářské soutěže, je třeba se také tázat, zda určuje také převoditelnost takového práva na náhradu škody a podmínky platnosti postoupení tohoto práva.

3) Podmínky platnosti postoupení

95. Převoditelnost pohledávky [38] nebo dokonce práva je jednou z charakteristik, které určují, zda lze toto právo postoupit. V soukromém právu lze v zásadě postoupit většinu obecných peněžitých nároků [39].

96. Pokud jde o otázku platnosti postoupení pohledávky na náhradu škody vůči Unii, rozhodl Soudní dvůr, že takovou pohledávku lze postoupit, ale v souladu s obecnou zásadou společnou právním řádům členských států použitelnou v unijním právním řádu se nelze zneužívajícího postoupení dovolávat vůči dotčeným orgánům [40]. Z toho však nelze vyvozovat, že unijní právo určuje podmínky platnosti jakéhokoli práva na náhradu škody podle unijního práva. Podle čl. 340 druhého pododstavce SFEU se totiž mimosmluvní odpovědnost Unie řídí obecnými zásadami společnými právním řádům členských států. V důsledku toho otázka rozdělení pravomocí mezi Unií a členskými státy nevyvstává stejným způsobem v souvislosti s takovouto odpovědností a v rámci případů, kdy unijní právo určuje pouze podmínky zakládající dotčenou pohledávku jako v projednávané věci.

97. Nedávno Soudní dvůr v souvislosti s právem cestujících v letecké dopravě na náhradu škody zaručeným nařízením (ES) č. 261/2004 [41] označil postoupení tohoto práva na třetí osobu, provedené s cílem vyhnout se obtížím a nákladům, které by mohly cestujícího odradit od osobních

[38] – V rámci německého práva § 33 Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (uvozovací zákon k občanskému zákoníku), ve znění účinném před 17. prosincem 2009, kdy nabyl účinnosti § 1 Gesetz zur Anpassung der Vorschriften des Internationalen Privatrechts an die Verordnung (EG) Nr. 593/2008 (zákon o přizpůsobení některých ustanovení mezinárodního práva soukromého nařízení [Řím I]) ze dne 25. června 2009 (BGBl. 2009 I, s. 1574), ve svém odstavci 2 stanovil, že „[p]rávo, jímž se řídí postoupená pohledávka, určuje její *převoditelnost*, vztah mezi novým věřitelem a dlužníkem, podmínky, za kterých může být postoupení uplatněno vůči dlužníkovi, a zprošťující účinek dlužníkova plnění“. Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

[39] – Viz článek 11:302 zásad evropského smluvního práva („Principles of European Contract Law“) a článek III:5:109 návrhu společného referenčního rámce („Draft Common Frame of Reference“). Viz také von Bar, Ch., Clive, E., Schulte-Nölke, H., a další dir.), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, Outline Edition, Sellier European Law Publishers, Mnichov, 2009, s. 260. Tato ustanovení vzorových pravidel evropského soukromého práva se v podstatě týkají pohledávek a práv, které v zásadě nelze postoupit.

[40] – Viz rozsudky ze dne 4. října 1979, Ireks-Arkady v. EHS (238/78, EU:C:1979:226, bod 5), a ze dne 1. března 1983, DEKA Getreideprodukte v. EHS (250/78, EU:C:1983:49, bod 15). Viz také stanovisko generálního advokáta G. F. Manciniho ve věci DEKA Getreideprodukte v. EHS (250/78, EU:C:1983:5, bod 6).

[41] – Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů a kterým se zrušuje nařízení (EHS) č. 295/91 (Úř. věst. 2004, L 46, s. 1; Zvl. vyd. 07/08 s. 10).

kroků, za způsob uplatnění tohoto práva na náhradu škody [42]. Soudní dvůr zároveň uvedl, že cestující může postoupit svou pohledávku třetí osobě, „stanoví-li tak relevantní vnitrostátní právo“ [43]. Tuto úvahu lze přenést na projednávanou věc, neboť z ní vyplývá, že postoupení práva na náhradu škody může představovat prostředek uplatnění tohoto práva a omezení takového postoupení jsou stanovena vnitrostátním právem.

98. Je totiž jistě možné mít za to, že převoditelnost práva na náhradu škody jako taková vyplývá ze samotné povahy tohoto práva, a tedy přímo z unijního práva. V projednávané věci se však jedná o podmínky platnosti postoupení práva na náhradu škody, které údajně poškozené osoby odvozují přímo z unijního práva stejně jako cestující v letecké dopravě. Postoupení práva na plnou náhradu škody způsobené porušením práva hospodářské soutěže je tedy také prostředkem uplatnění tohoto práva osobou, která z něj má prospěch. Podmínky, za nichž může k takovému postoupení dojít, jsou tedy stanoveny vnitrostátním právem.

99. Na rozdíl od toho, co uvádí předkládající soud ve své žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce [44], není tento výklad zpochybněn závěry, které lze vyvodit z čl. 2 bodu 4 směrnice 2014/104.

4) Článek 2 bod 4 směrnice 2014/104

100. Skutečnost, že čl. 2 bod 4 směrnice 2014/104 ve třetím scénáři uvedeném v tomto ustanovení odkazuje na nároky, které uplatní „fyzická či právnická osoba, která je právním nástupcem takové údajně poškozené strany, včetně osoby, která tento nárok získala“, neznamená, že unijní právo ukládá členským státům jakoukoli formu mechanismu postoupení nebo zvláštní podmínky platnosti takového postoupení.

101. Tento odkaz se totiž objevuje v ustanovení, které definuje pojem „žaloba o náhradu škody“ pro účely směrnice 2014/104. Rozptyluje tedy jakékoli pochybnosti o tom, zda se ustanovení této směrnice vztahují i na řízení zahájená osobami, které vstoupily do práv poškozených [45]. Na druhou stranu, jak uvádí Komise ve svém písemném vyjádření, z této právní definice pojmu nevyplývá pro členské státy povinnost zavést mechanismus postoupení z hlediska hmotného práva. Tato definice rovněž neurčuje, zda a za jakých podmínek může být právo na plnou náhradu škody způsobené porušením práva hospodářské soutěže postoupeno osobou, která takovou škodu utrpěla.

102. Povinnost uznat mechanismus postoupení pohledávek nelze dovodit ani z odkazu na vnitrostátní právo v čl. 2 bodě 4 druhém scénáři směrnice 2014/104. Je pravda, že tento scénář obsahuje odkaz na vnitrostátní právo („osoba, která jedná jménem jedné nebo více údajně poškozených stran, *pokud právní předpisy Unie nebo členských států takovou možnost poskytují*“ [46]), zatímco ve třetím scénáři týkajícím se nástupnictví do práv údajně poškozené strany takový odkaz není.

[42] – Viz rozsudek ze dne 29. února 2024, Eventmedia Soluciones (C-11/23, EU:C:2024:194, bod 43).

[43] – Viz rozsudek ze dne 29. února 2024, Eventmedia Soluciones (C-11/23, EU:C:2024:194, bod 44).

[44] – Viz bod 37 tohoto stanoviska.

[45] – Předmětný odkaz tak odpovídá na analogickou otázku, kterou Soudní dvůr analyzoval v rozsudku ze dne 17. června 2021, M. I. C. M. (C-597/19, EU:C:2021:492, bod 77), týkajícím se jiné směrnice. V tomto rozsudku Soudní dvůr rozhodl, že postupník může využívat opatření, řízení a nápravná opatření stanovená dotčenou směrnicí.

[46] – Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

103. Na jedné straně však při jednání Komise vysvětlila neexistenci odkazu na vnitrostátní právo v čl. 2 bodě 4 třetím scénáři směrnice 2014/104 tím, že v době přijetí této směrnice všechny členské státy uznávaly možnost postoupení pohledávky na náhradu škody. Jak jsem již uvedl [47], postoupení pohledávky vyplývající z protiprávního jednání je v unijním právním řádu povoleno, neboť odráží obecnou zásadu společnou právním řádům členských států.

104. Na druhou stranu skutečnost, že na rozdíl od třetího scénáře odkazuje druhý scénář stanovený v čl. 2 bodě 4 směrnice 2014/104 na unijní právo a vnitrostátní právo, musí být vykládána s ohledem na bod 13 odůvodnění této směrnice. V tomto bodě odůvodnění se totiž uvádí, že právo na náhradu škody je přiznáno všem fyzickým nebo právnickým osobám, přičemž se v této souvislosti zmiňují „spotřebitelé, podniky a orgány veřejné moci“, ale že tato směrnice by neměla vyžadovat, aby členské státy pro účely prosazování článků 101 a 102 SFEU zavedly mechanismy kolektivního odškodňování.

105. V současné době spadají hromadné žaloby do oblasti působnosti směrnice (EU) 2020/1828 [48]. Tato směrnice popisuje hromadnou žalobu jako žalobu podanou oprávněným subjektem jménem spotřebitelů [49]. Během přípravných prací na směrnici se diskutovalo o otázce zahrnutí porušení práva hospodářské soutěže do oblasti působnosti směrnice. Vzhledem k výhradám ohledně dalšího postupu bylo nakonec od tohoto zahrnutí upuštěno [50].

106. Skutečnost, že během přípravných prací byly vyjádřeny protichůdné názory na úpravu hromadných žalob v unijním právu týkajících se porušení práva hospodářské soutěže, ukazuje, že na rozdíl od postoupení pohledávky vyplývající z protiprávního jednání, které je v právních řádech členských států obecně přijímáno [51], nebyla konkrétní forma takové žaloby v Unii jednomyslně přijata. Tato okolnost podle mého názoru vysvětluje, proč normotvůrce v čl. 2 bodě 4 směrnice 2014/104 odkázal na vnitrostátní právo a unijní právo, pokud jde o dostupnost hromadných žalob.

107. S ohledem na výše uvedené je třeba považovat postoupení práva na náhradu škody způsobené porušením práva hospodářské soutěže na schváleného poskytovatele právních služeb, který vlastním jménem a na vlastní náklady, avšak na účet postupitelů, uplatňuje práva postupitelů jako skupiny, považováno za způsob uplatnění tohoto práva.

c) Ke slučitelnosti zákazu mechanismu postoupení pohledávek s unijním právem

108. Podmínky platnosti postoupení práva na náhradu škody způsobené porušením práva hospodářské soutěže na schváleného poskytovatele právních služeb se neřídí unijním právem, ale platným vnitrostátním právem. V souladu se zásadou procesní autonomie však tyto podmínky nesmějí být méně příznivé než podmínky platné pro podobné nároky vzniklé na základě vnitrostátního práva (zásada rovnocennosti) ani nesmějí být upraveny tak, aby v praxi

[47] – Viz bod 96 tohoto stanoviska.

[48] – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 25. listopadu 2020 o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES (Úř. věst. 2020, L 409, s. 1).

[49] – Viz čl. 3 bod 5 směrnice 2020/1828.

[50] – V tomto smyslu viz Rodger, B. J., Sousa Ferro a M., Marcos, F., „A Panacea for Competition Law Damages Actions in the EU? A Comparative View of the Implementation of the EU Antitrust Damages Directive in Sixteen Member States“, *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 2019, sv. 26, č. 4, s. 502 a 503. V konečném důsledku se směrnice 2020/1828 v souladu s čl. 2 odst. 1 použije pouze na zástupné žaloby podané ve věci porušení, která poškozují nebo mohou poškodit kolektivní zájmy spotřebitelů. Tato směrnice se navíc týká pouze porušení ustanovení unijního práva uvedených v její příloze I a nezahrnuje článek 101 SFEU.

[51] – Viz bod 96 tohoto stanoviska.

znemožňovaly nebo nadměrně ztěžovaly získání náhrady škody (zásada efektivity)[52]. Vzhledem k tomu, že se žádost o rozhodnutí o předběžné otázce týká pouze zásady efektivity, zaměřím se na tuto zásadu. Před zkoumáním této zásady je důležité poznamenat, že druhá otázka se týká jak zásady efektivity, tak článku 47 Listiny. Je tedy třeba vyjasnit, zda zákaz dotčený ve věci v původním řízení má být analyzován z hlediska zásady efektivity anebo z hlediska Listiny.

1) Zásada účinné právní ochrany

109. Komise připomíná, že zákaz dotčený ve věci v původním řízení omezuje jeden ze způsobů přístupu ke spravedlnosti tím, že ukládá omezení postoupení práv na náhradu škody založených na právu hospodářské soutěže. Tento zákaz zkoumá ve světle zásady efektivity a článku 47 Listiny.

110. V tomto ohledu, ačkoli čl. 47 první pododstavec Listiny nepochybně zakotvuje procesní právo[53], z hlediska osoby poškozené porušením článku 101 SFEU zákaz dotčený ve věci v původním řízení vyplývá z neplatnosti postoupení podle hmotného práva, a týká se tedy mechanismu postoupení, který se uskutečňuje před soudním řízením. *A priori* lze tvrdit, že se nejedná o omezení práva na účinnou právní ochranu osoby poškozené porušením práva hospodářské soutěže. V tomto ohledu by procesní důsledky takové neplatnosti, konkrétně nedostatek aktivní legitimace, byly v případě postupníka pouze důsledkem neplatnosti smluv o postoupení.

111. Článek 47 Listiny však zakotvuje myšlenku, že existuje souvislost mezi procesním právem na účinný prostředek nápravy a právem vyplývajícím z unijního práva. Podle znění tohoto ustanovení se právo na účinnou právní ochranu týká situace, kdy byla porušena práva a svobody zaručené unijním právem. Ta mohou být bezpochyby hmotněprávní povahy. Je totiž nesporné, že údajní poškození porušením článku 101 SFEU se mohou dovolávat práva na spravedlivý proces zaručeného článkem 47 Listiny[54].

112. Soudní dvůr dále uznal, že vnitrostátní právní úprava, která stanoví, že zaměstnanec v pracovním poměru na dobu určitou, jehož pracovní smlouva je ukončena výpovědí, není neprodleně písemně informován o důvodu nebo důvodech tohoto propuštění, omezuje přístup takového zaměstnance v pracovním poměru na dobu určitou k právní ochraně, jejíž záruka je zakotvena zejména v článku 47 Listiny. Podle Soudního dvora je totiž tímto způsobem zaměstnanec připraven o důležité informace pro posouzení toho, zda jeho propuštění není neoprávněné, a pokud ano, pro přípravu žaloby k jeho napadení[55]. Jednalo se tedy o vnitrostátní úpravu hmotněprávní povahy, která vyvolala procesní účinky, jež lze považovat za omezení práva zaručeného článkem 47 Listiny.

113. Za těchto okolností musí být zákaz dotčený ve věci v původním řízení rovněž považován za omezení zásady účinné právní ochrany.

[52] – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 28. června 2022, Komise v. Španělsko (Porušení unijního práva zákonodárcem) (C-278/20, EU:C:2022:503, bod 33).

[53] – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 22. prosince 2010, DEB (C-279/09, EU:C:2010:811, bod 40), v němž Soudní dvůr uvedl, že právo na účinné prostředky nápravy před soudem zakotvené v článku 47 Listiny se nachází v její kapitole VI týkající se soudnictví, ve které jsou zakotveny další procesní zásady.

[54] – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 11. července 2024, Volvo (Doručení předvolání do sídla dceřiné společnosti žalovaného) (C-632/22, EU:C:2024:601, bod 54).

[55] – Viz rozsudek ze dne 20. února 2024, X (Neuvedení důvodů ukončení pracovní smlouvy) (C-715/20, EU:C:2024:139, bod 78).

114. Pokud se jedná o zásadu efektivity a zásadu účinné právní ochrany zakotvenou v článku 47 Listiny, cílí Soudní dvůr na určení, zda procesní úprava nepředstavuje významné riziko, že nositelé práva zaručeného unijním právním řádem nebudou moci svá práva uplatnit [56]. Jinými slovy, požadavek vyplývající ze zásady efektivity, aby výkon práva nebyl prakticky znemožněn nebo nadměrně ztížen, je v takovém případě vykládán tak, že existuje riziko nečinnosti procesních subjektů.

115. Navíc, jak uvádí předkládající soud [57], zásada účinné právní ochrany rozhodně není absolutní. Omezení této zásady však musí být v souladu s čl. 52 odst. 1 Listiny, podle něhož musí být každé omezení výkonu základního práva „stanoveno zákonem“ a respektovat podstatu tohoto práva, ale v souladu se zásadou proporcionality může být zavedeno pouze tehdy, pokud je nezbytné a skutečně odpovídá cílům obecného zájmu, které uznává Unie, nebo potřebě ochrany práv a svobod druhého.

116. Jak však ukážu níže, požadavek vyplývající ze zásady efektivity může být také předmětem ústupků.

117. Navrhuji proto analyzovat zákaz dotčený ve věci v původním řízení z hlediska jeho souladu se zásadou efektivity a se zásadou účinné právní ochrany společně.

2) Společné uplatnění zásad efektivity a účinné právní ochrany

118. Při neexistenci unijní právní úpravy v této oblasti přísluší v souladu se zásadou procesní autonomie vnitrostátnímu právnímu řádu každého členského státu, aby upravil procesní podmínky soudních řízení určených k zajištění ochrany práv, která procesním subjektům vyplývají z přímého účinku unijního práva. Zásada efektivity vyžaduje, aby ochrana práv, která jednotlivcům vyplývají z unijního práva, nepodléhala úpravě, jež prakticky znemožňuje nebo nadměrně ztěžuje výkon těchto práv [58].

119. Chtěl bych zdůraznit, že vnitrostátní opatření, kterými se na úrovni hmotného práva řídí platnost postoupení pohledávky, představují „procesní podmínky“ ve smyslu pojmu procesní autonomie členských států [59]. Zásada efektivity tedy brání zákazu mechanismu postoupení pohledávek dotčeného ve věci v původním řízení pouze v rozsahu, v němž tento zákaz prakticky znemožňuje nebo nadměrně ztěžuje uplatnění práva na plnou náhradu škody způsobené kartelovou dohodou. Kromě toho, jak jsem již uvedl [60], z článku 47 Listiny vyplývá, že taková právní úprava nesmí vést k významnému riziku, že nositelé práva zaručeného unijním právním řádem nebudou svá práva vykonávat.

120. Druhá předběžná otázka vychází z předpokladu, že zákaz dotčený v původním řízení takový účinek vyvolává a prakticky znemožňuje nebo v každém případě nadměrně ztěžuje podání žaloby na náhradu drobné škody. Ačkoli je sporné, zda se žaloba v původním řízení týká drobné škody, předkládající soud se zřejmě domnívá, že tomu tak je.

[56] – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 13. září 2018, Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711, bod 61 a citovaná judikatura).

[57] – Viz bod 40 tohoto stanoviska.

[58] – Viz rozsudek ze dne 20. září 2001, Courage a Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465, bod 29).

[59] – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 3. září 2020, Delfly (C-356/19, EU:C:2020:633, bod 33), v němž Soudní dvůr rozhodl, že právní úprava přepočtu eura na národní měnu je věcí procesní autonomie členských států a musí být v souladu se zásadami rovnocennosti a efektivity.

[60] – Viz bod 114 tohoto stanoviska.

121. V každém případě při přezkumu vnitrostátního opatření z hlediska zásady efektivity nestačí toto opatření posuzovat izolovaně. Naopak je třeba zohlednit všechny prvky dotčeného vnitrostátního systému.

122. V tomto ohledu předkládající soud připomíná, že jednak podle německého práva neexistuje jiná platná možnost než mechanismus postoupení pohledávky dotčený ve věci v původním řízení a jednak že vnitrostátní právo takový mechanismus vylučuje a sankcionuje postoupení neplatností. Tyto dva předpoklady jsou účastníky řízení silně zpochybňovány. Myslím, že nemá cenu opakovat výtky, které v této souvislosti zazněly [61]. Soudní dvůr nemůže v žádném případě zpochybňovat právní a skutkový rámec vymezený předkládajícím soudem. Naproti tomu je věcí předkládajícího soudu, aby správnost těchto předpokladů přezkoumal. Tyto předpoklady mohou být rovněž přezkoumány vyššími instancemi.

123. Kromě toho je nesporné, že osoby údajně poškozené kartelovou dohodou se mohou individuálně dovolávat svých práv u německých soudů. Podle předkládajícího soudu je však uplatnění práva na náhradu škody způsobené kartelovou dohodou složité jak po skutkové, tak po ekonomické a právní stránce, a představuje proto dlouhý, nákladný a riskantní proces. Tyto vysoké časové a finanční investice, jakož i riziko soudních sporů mají pro malé a střední podniky prohibitivní účinek, což vysvětluje, proč se zpravidla formou jisté racionální nečinnosti zdržují domáhání se svých práv u soudu.

124. Za těchto okolností si lze položit otázku, zda procesní úprava použitelná na jednotlivé individuální žaloby není sama o sobě v rozporu se zásadami efektivity a účinné právní ochrany. Právní úprava, která by mohla odrazovat od výkonu práva zaručeného unijním právním řádem před vnitrostátními soudy, totiž není v souladu s těmito zásadami [62]. Je pravda, že předkládací rozhodnutí se netýká žalob o náhradu škody podaných jednotlivě poškozenými v důsledku porušení práva hospodářské soutěže. Je však povinností předkládajícího soudu, aby se přesvědčil, že individuální žaloba není účinným prostředkem ochrany jednotlivců, a teprve poté se mohl domnívat, že mechanismus postoupení pohledávek představuje jediný platný prostředek k uplatnění práva na plnou náhradu škody.

125. V této souvislosti předkládající soud zřejmě naznačuje, že v důsledku zákazu dotčeného v původním řízení a s ohledem na platné promlčecí lhůty by postupitelé již v žádném případě nemohli uplatňovat své nároky samostatně [63]. V tomto ohledu Soudní dvůr upřesnil, že vnitrostátní opatření, které ukládá procesnímu subjektu povinnost podat za účelem stanovení přiměřené sankce za porušení unijního práva nový návrh na zahájení řízení případně u jiného soudu, v souladu se zásadou efektivity není, jelikož tomuto procesnímu subjektu z ní nutně plynou procesní znevýhodnění, zejména pokud jde o náklady, délku řízení a pravidla zastupování [64].

126. S ohledem na výše uvedené a za podmínky, že předpoklady, z nichž vychází vnitrostátní soud, jsou prokázány, je třeba konstatovat, že zákaz dotčený ve věci v původním řízení nadměrně ztěžuje uplatnění práva na plnou náhradu škody způsobené kartelovou dohodou, a vyvolává tak nezanedbatelné riziko, že nositelé práv nebudou svá práva uplatňovat. Tento zákaz tedy není v souladu se zásadami efektivity a účinné právní ochrany.

[61] – Viz body 68 až 70 tohoto stanoviska.

[62] – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 13. září 2018, Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711, bod 68).

[63] – Viz bod 29 tohoto stanoviska.

[64] – Viz rozsudek ze dne 14. září 2016, Martínez Andrés a Castrejana López (C-184/15 a C-197/15, EU:C:2016:680, bod 63).

127. Zbývá určit, zda lze tento zákaz přesto sladit se zásadou efektivity vzhledem k cílům, na nichž je založen.

3) Zásada, na níž je založen soudní systém

128. Při posuzování vnitrostátních opatření z hlediska zásady efektivity je třeba zohlednit základní zásady dotyčného vnitrostátního právního systému, jako například zásadu ochrany práv obhajoby, zásadu právní jistoty a řádný průběh řízení [65]. Ochrana základní zásady dotyčného vnitrostátního právního systému členského státu však neumožňuje zcela opominout zásadu efektivity. Naopak je třeba zkoumat, zda vnitrostátní opatření, které je v rozporu s touto zásadou, může být odůvodněno s ohledem na ochranu této základní zásady právního systému [66]. Kromě toho Soudní dvůr upřesnil, že za určitých okolností lze při tomto přezkumu zohlednit zvláštnosti situací a dotčené zájmy, aby byla nalezena rovnováha mezi požadavkem základní zásady dotyčného vnitrostátního právního systému a důsledky, které má dodržování této zásady pro uplatňování unijního práva [67].

129. Ústupky ze zásady efektivity ve prospěch základní zásady dotyčného vnitrostátního právního systému musí proto splňovat podobné podmínky jako omezení základních práv. Jak jsem již uvedl [68], omezení základního práva musí respektovat jeho podstatu a v souladu se zásadou proporcionality může být ve vztahu k tomuto právu zavedeno pouze tehdy, pokud je nezbytné a skutečně odpovídá cílům obecného zájmu, které uznává Unie, nebo potřebě ochrany práv a svobod druhého.

130. V projednávané věci je tedy třeba přezkoumat, zda zákaz dotčený ve věci v původním řízení může být odůvodněn s ohledem na ochranu příjemců takových služeb a s ohledem na důsledky, které z něj vyplývají pro uplatňování unijního práva a pro osoby poškozené porušením práva hospodářské soutěže [69].

131. Zdá se, že zákaz dotčený ve věci v původním řízení je založen na úvahách týkajících se ochrany osob potenciálně poškozených porušením práva hospodářské soutěže. Jednak tento zákaz vyplývá z nerespektování požadavku týkajícího se nezbytné odbornosti poskytovatele právních služeb, který byl zaveden za účelem ochrany příjemce služeb před nekvalifikovaným poskytováním právních služeb. Kromě toho je účelem tohoto zákazu zabránit riziku střetu zájmů, který by mohl nepříznivě ovlivnit postavení příjemců těchto služeb [70].

132. Ačkoli předkládající soud se v tomto ohledu nevyjádřil, nelze vyloučit, že ochrana příjemců právních služeb je zásadou, na níž je založen dotčený vnitrostátní právní systém. Stejně jako povinné zastoupení osobou oprávněnou k výkonu povolání před soudem členského státu [71] má tato ochrana zřejmě zajistit dodržování práva na spravedlivý proces a na účinnou právní ochranu procesních subjektů.

[65] – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 27. června 2013, Agrokonsulting-04 (C-93/12, EU:C:2013:432, bod 48).

[66] – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 3. září 2009, Fallimento Olimpiclub (C-2/08, EU:C:2009:506, bod 28).

[67] – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 20. května 2021, X (Cisternová vozidla na přepravu LPG) (C-120/19, EU:C:2021:398, bod 74 a citovaná judikatura).

[68] – Viz bod 115 tohoto stanoviska.

[69] – Obdobně viz rozsudek ze dne 4. října 2012, Byankov (C-249/11, EU:C:2012:608, bod 78).

[70] – Viz bod 29 tohoto stanoviska.

[71] – Pokud jde o povinné zastoupení a jeho cíle, viz stanovisko generálního advokáta D. Ruiz-Jarabo Colomera ve věci Lancôme v. OHIM (C-408/08 P, EU:C:2009:634, bod 48).

133. Z výkladu předkládacího rozhodnutí vyplývá, že zákaz dotčený ve věci v původním řízení se automaticky vztahuje na jakékoli využití mechanismu postoupení pohledávek za účelem podání hromadné žaloby na náhradu škody v oblasti práva hospodářské soutěže. Ačkoli někteří účastníci řízení uvádějí, že tento přístup neodpovídá vnitrostátní judikatuře v této věci, je nicméně na předkládajícím soudu, aby ověřil, zda je tento zákaz skutečně uložen automaticky nebo je naopak založen na zkoumání existence případného střetu zájmů nebo nedostatku způsobilosti na straně postupníka s ohledem na předmět a vlastnosti dotčené žaloby. Ve své analýze budu dále vycházet z předpokladu, že tento zákaz je uložen automaticky. V předkládacím rozhodnutí se totiž uvádí pouze obecná tvrzení, aniž je zmíněna pravděpodobnost existence takového střetu zájmů nebo takového nedostatku způsobilosti na straně dotčeného postupníka. Neexistuje ani žádný náznak toho, že by postupník mohl předložit další důkazy a zpochybnit neplatnost postoupení.

134. Z předkládacího rozhodnutí tedy vyplývá, že zákaz dotčený v původním řízení činí v každém případě iluzorní možnost osob poškozených kartelovou dohodou uplatnit svá práva zaručená unijním právním řádem prostřednictvím mechanismu postoupení pohledávek.

135. Za těchto okolností, s ohledem na důsledky, které z něj vyplývají pro uplatňování unijního práva a pro osoby poškozené porušením práva hospodářské soutěže, a s ohledem na klíčovou úlohu soukromoprávního vymáhání práva hospodářské soutěže v unijním právním řádu [72], nelze zákaz dotčený ve věci v původním řízení odůvodnit požadavkem na dodržování práva na spravedlivý proces a na účinnou právní ochranu procesních subjektů.

136. Článek 101 SFEU, čl. 2 bod 4, čl. 3 odst. 4 a článek 4 směrnice 2014/104, jakož i článek 47 Listiny musí být proto vykládány v tom smyslu, že brání takovému výkladu vnitrostátního práva, který má za následek automatické vyloučení, v případě neexistence konečného rozhodnutí konstatujícího porušení práva hospodářské soutěže, fiduciárního postoupení práv na náhradu škody způsobené kartelovou dohodou ze strany údajně poškozených osob na schváleného poskytovatele právních služeb za účelem skupinového vymáhání těchto práv poskytovatelem, pokud neexistuje jiná zákonná nebo smluvní možnost seskupení nároků na náhradu škody, které by bylo možné považovat za rovnocenné, v důsledku čehož je prakticky nemožné nebo v každém případě nadměrně obtížné podat žalobu na náhradu drobné škody v malé výši. Takový zákaz nelze odůvodnit požadavkem na dodržování práva na spravedlivý proces a na účinnou právní ochranu procesních subjektů.

B. Třetí předběžná otázka

137. Podstatou třetí předběžné otázky předkládajícího soudu je, zda článek 101 SFEU, směrnice 2014/104 a článek 47 Listiny musí být vykládány v tom smyslu, že předkládající soud musí upustit od použití vnitrostátních ustanovení, jež tvoří základ zákazu mechanismu postoupení pohledávek, který není v souladu se zásadami efektivity a účinné právní ochrany.

[72] – Viz bod 89 tohoto stanoviska.

1. K přípustnosti

138. Společnost Otto Fuchs a spolková země Severní Porýní-Vestfálsko zpochybňují přípustnost třetí předběžné otázky. Tyto účastnice řízení v podstatě tvrdí, že tato otázka se v rozporu s článkem 267 SFEU netýká výkladu unijního práva, nýbrž použití unijního práva na vnitrostátní úrovni v konkrétním případě a závěrů, které má vnitrostátní soud vyvodit ohledně rozhodnutí, jež má být vydáno.

139. Formulace této otázky může skutečně naznačovat, že se týká uplatňování unijního práva. Předkládající soud se však touto otázkou snaží zjistit, zda s ohledem na zásadu přednosti článek 101 SFEU, směrnice 2014/104 a článek 47 Listiny umožňují upustit od uplatnění vnitrostátního ustanovení, které není v souladu s unijním právem. Tato otázka nepostrádá na významu vzhledem k tomu, že první dvě předběžné otázky se týkají mimo jiné výkladu sekundárního práva a spor ve věci v původním řízení je veden mezi jednotlivci. Ještě důležitější je, že tato otázka se týká výkladu unijního práva.

2. K věci samé

140. Podle mé odpovědi na druhou předběžnou otázku není s ohledem na skutkový a právní rámec popsaný předkládajícím soudem zákaz dotčený v původním řízení v souladu se zásadami efektivity a účinné právní ochrany.

141. Je třeba zdůraznit, že ačkoli třetí předběžná otázka vychází z předpokladu, že vnitrostátní ustanovení nelze vykládat v souladu s unijním právem, vnitrostátní soud nevysvětluje, proč v projednávané věci není možný odlišný výklad RDG. Je třeba připomenout, že při uplatňování vnitrostátního práva jsou vnitrostátní soudy povinny vykládat toto právo pokud možno s ohledem na znění a účel dotčeného ustanovení unijního práva, s přihlédnutím k veškerému vnitrostátnímu právu a za použití výkladových metod uznaných tímto právem, aby zajistily plnou účinnost dotčeného ustanovení a došly k výsledku, který bude v souladu s cílem sledovaným tímto ustanovením [73].

142. Druhá otázka se navíc týká zejména výkladu ustanovení směrnice 2014/104 a spor v původním řízení je veden mezi jednotlivci. Tato směrnice však pouze potvrzuje právo na plnou náhradu škody způsobené porušením práva hospodářské soutěže, jak zaručuje článek 101 SFEU. Zákaz dotčený ve věci v původním řízení tedy představuje způsob výkonu práva vyplývajícího z ustanovení, které není zbaveno přímého účinku [74].

143. Pokud by se tedy předkládající soud nedomníval, že může přijmout výklad, který je v souladu se zásadami efektivity a účinné právní ochrany, ohledně ustanovení, která tvoří základ zákazu dotčeného ve věci v původním řízení, musel by od uplatnění těchto vnitrostátních ustanovení upustit a rozhodnout, že postoupení pohledávek je platné [75].

144. Navrhuji proto, aby odpověď na třetí otázku zněla tak, že článek 101 SFEU, směrnice 2014/104 a článek 52 Listiny musí být vykládány v tom smyslu, že předkládající soud musí upustit od uplatnění vnitrostátních ustanovení, která tvoří základ zákazu dotčeného ve věci v původním řízení a nejsou v souladu se zásadami efektivity a účinné právní ochrany.

[73] – Viz nedávný rozsudek ze dne 11. července 2024, Plamaro (C-196/23, EU:C:2024:596, bod 42).

[74] – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 25. ledna 2024, Em akaunt BG (C-438/22, EU:C:2024:71, bod 37).

[75] – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 6. října 2021, Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, body 70 až 72).

V. Závěry

145. S ohledem na všechny výše uvedené úvahy navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na předběžné otázky položené Landgericht Dortmund (Zemský soud v Dortmundu, Německo) takto:

„1) Článek 101 SFEU, čl. 2 bod 4, čl. 3 odst. 1 a článek 4 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/104/EU ze dne 26. listopadu 2014 o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie o hospodářské soutěži, jakož i článek 47 Listiny základních práv Evropské unie

musí být vykládány v tom smyslu, že

brání takovému výkladu vnitrostátního práva, který má za následek, že v případě neexistence konečného rozhodnutí, které by konstatovalo existenci porušení práva hospodářské soutěže, automaticky vylučuje fiduciární postoupení práv na náhradu škody způsobené kartelovou dohodou ze strany údajně poškozených osob na schváleného poskytovatele právních služeb za účelem skupinového uplatnění těchto práv, pokud neexistují jiné rovnocenné zákonné nebo smluvní možnosti seskupení nároků na náhradu škody, v důsledku čehož je prakticky nemožné nebo v každém případě nadměrně obtížné podat žalobu na náhradu drobné škody. Takový zákaz nelze odůvodnit požadavkem na dodržování práva na spravedlivý proces a na účinnou právní ochranu procesních subjektů.

2) Článek 101 SFEU, směrnice 2014/104 a článek 47 Listiny základních práv

musí být vykládány v tom smyslu, že

předkládající soud musí upustit od uplatnění vnitrostátních ustanovení, jež tvoří základ zákazu mechanismu postoupení pohledávek, který není v souladu se zásadami efektivity a účinné právní ochrany.“